

Szénási Jánosné Gazda Klára

Egyszerű előjátékok szerkesztése -gyakorlati segítség panelek alkalmazásával-

Előszó

Ez az összeállítás elsősorban azoknak a kántoroknak a számára készült, akik más hivatásuk mellett vállalták a rendszeres vasárnapi istentiszteleti szolgálatot. Zeneiskolai tanulmányaikat hasznosítják sokan, ezért az ott megszerzett elméleti tudás elég az alábbi módszer alkalmazásához, mellyel saját előjáték szerkeszthető. Erre a készségre pedig szükség lesz, ahogy egyre inkább birtokba veszik a gyülekezetek az új énekeskönyv énektöbbségét.

Aki egyéni munkával fog haladni ezzel az anyaggal, annak a számára ilyen részletes az összeállítás. Nem tudhatjuk, ki mit tanult, mire emlékszik. Szükséges, hogy minden pontosan nyomon követhető legyen.

Másodsorban a kántorképzőkre is gondoltam. Tanári vezetéssel hosszabb szakaszok kihagyhatók, de ez a füzet abban segíthet, hogy a gyarapodó formai és összhangzattani ismereteket a résztvevők mielőbb hasznosíthassák.

A kitűzött cél is kettős:

Aki figyelmesen követi az első fejezeteket, az legyen képes az énekeskönyv szinte valamennyi énekének első sorát úgy lezárni, hogy azzal elindíthassa a gyülekezet éneklését.

Aki pedig tovább halad, kevés eszközzel, a főhármasok alkalmazásával változatos előjátékokat tudjon készíteni. (A példák gerincét a főhármasok: I, IV, V. fok használata alkotja, kis kitekintéssel a mellékdominánsok irányába.)

Ehhez egy egyszerű módszert kínálunk fel, amellyel, mint összeilleszthető építőelemekkel, panelekkel szerkeszthetők a rövid előjátékok.

Az egyik panel maga az énekidézet, legtöbbször az első sor, a másik a záradék, amit nem szerkeszteni kell, hanem a felkínáltak közül csak kiválasztani.

Intonációink formája háromféle:

Kétrészes, az előbb leírt módon. Az éneksort megszólaltathatjuk kíséret nélkül, unisono, vagy elláthatjuk kíséretszólammal. A kadencia ezután háromszólamú, ami legfeljebb a végére egészül ki négy szólamúvá. Ezt a kadenciát egységesen záradéknak nevezem, mivel alkalmanként nemcsak átmenőhangokkal látom el, hanem bevezető szakasszal is.

Füzetünk példáinak zöme ebbe a kétrészes csoportba tartozik.

Három részes, amikor az idézet és a záradék közé átvezető szakasz kerül. Ez lehet szabad bővítmény, szekvencia, skálamenet. Ebbe a csoportba tartoznak azok az intonációk is, amelyekben még egy sort idézünk az énekből. Erre a háromrészes formára is számos példát találunk.

Végül egy az éneket többé-kevésbé végig idéző, követő forma, melyet néhány példa szemléltet.

A gyakorlati segítség szándékának megfelelően a legelső, szöveges fejezeten kívül csak a legszükségesebb magyarázatokra szorítkozom.

A sok záradék között különbséget teszek, kiemelem a legkönnyebben, legtöbb helyzetben alkalmazhatókat. Csoportosításuk pedig legtöbbször a motívumok kezdőhangja szerint történik.

Kísérletezésre buzdítok. Nincs egyetlen jó megoldás, ha egyféleképpen nem sikerül, másfelől közelítve biztosan eljuthatunk vállalható előjátékhoz.

Ezért a Példatár több előjátékot tartalmaz, mint amennyi csupán az egyes fejezetek témáját szemléltetné. Ugyanazt az eljárást több ének esetében is megtaláljuk, és ugyanahhoz az énekhez gyakran adtam többféle intonációt.

Az énekek kiválasztásánál a Draskóczy László szerkesztette Intonáció Gyűjteményt vettem alapul. Elsősorban a hiányzó ismert énekekhez adok előjátékot, valamint a több gyakorlást igénylő, illetve a mi liturgiánkba nehezen illeszthető hosszú intonációk (korálelőjátékok) helyett rövidebbet és könnyebbet. De így fordul elő, hogy egyes énekek elé csak úgynevezett rövid előjáték került: a könnyen játszható hosszabbat a fenti gyűjteményben találjuk.

Ha pedig ott sem, alkalmazzuk a füzet valamelyik eljárását!

Az új énekeskönyvet számos ének képviseli. Az istentiszteletre szánt énekekből válogattam. A Bibliaköri énekek közül csak azokat választottam, amelyeket a 48-as énekeskönyvből már megszerettek a gyülekezetek.

Előzetes tájékozódás céljából ajánlom az utolsó fejezetet: Rövid áttekintés.

Dicsérjétek az Urat!

Pécs, 2024.

frissítése 2025

Tartalomjegyzék

Előszó.....	3
I.rész: Útmutató	
1. Lépésről lépésre	5
1.1. Az ének felidézése vagy bemutatása	5
1.2. A záradék.....	5
1.3. A záradék kiválasztása.....	6
1.4. A záradék illesztése, rávezetés.....	9
1.5. Átvezetés.....	10
1.6. Egy kis elmélet.....	11
1.6.1 Ami feltétlenül szükséges: hangsorok, transzponálás.....	11
1.6.2 Amire a továbbiakban utalás történik.....	15
2. A kísérszólam	19
2.1. Milyen távolságban kövesse a kísérszólam a dallamot?.....	19
2.2. Ellenmozgás	20
2.3. A kísérszólam belépése.....	20
2.4. A kísérszólam csatlakozása a záradékhoz	21
2.5. Önállóbb kísérszólam.....	22
2.6. Kis szemléltetés.....	23
3. Záradék a záróhang alatt.....	24
3.1. Az ének 1. sorának záróhangja és az alaphang	24
3.2. Plagális záradékok a záróhang alatt	26
3.2.1 Egyszerű plagális záradékok.....	26
3.2.2 További záradékok.....	28
3.3. Fríg záradékok a záróhang alatt	30
3.4. Sorismétlés.....	31
4. Autentikus záradékok.....	33
4.1. Egyszerű autentikus záradékok.....	33

4.2. A záradékok alkalmazása: illesztés, magyar énekek, himnuszok.....	35
4.3. További záradékok	38
4.4. Első sor + záradék.....	41
4.5. Kérdés-felelet.....	41
4.6. Az ismétlőjeles sorok	42
4.7. Rövidebb idézet	43
4.8. Háromrészes előjátékok: átvezetés a bemutatás és a záradék között	44
4.9. Hosszabb előjátékok	45
5. Régi magyar énekek	46
5.1. Záradékok.....	46
5.1.1.Lá sorok szí-vel	46
5.1.2.Rövid plagális Codák.....	48
5.1.3.Lá sorok szó-val	49
5.1.4.Dúr záradékok	50
5.1.5.Mixolíd záradékok	51
5.2. Az első sor záradékkal és az első sor után záradék.....	52
5.3. Lá sor szí-vel, vagy szó-val?	53
5.4. Átvezetés.....	54
5.5. Az 1. és 2. sor után a záradék, sorzáró kadenciák.....	55
6. Zsoltárok és korai korálok	56
6.1. Záradékok.....	56
6.1.1.Lá sorok	56
6.1.2.Dúr (ión) és mixolíd	58
6.2. A záradék illesztése	60
6.3. Átvezetés.....	61
6.4. További idézet.....	62
6.5. Idézet kísérszóval és Codával	63
7. Fríg záradékok	64
8. A kezdőhangra vezetünk	68
8.1. Egyszerű záradékok.....	68
8.2. Záradékok tercre	68
8.3. Kvintre	69

8.4. A felső oktávra	70
8.5. Fríg énekek ré kezdőhangjára	70
8.6. A záradék illesztése	71
9. Szekvencia.....	73
9.1. Szekvencia a dallam egy motívumából és hármashangzat-szekvencia	73
9.2. Szekvenciák különböző figurációkkal	74
9.3. A szekvencia beillesztése	76
9.4. Példák.....	77
10. Skálamenet a záradékhoz.....	80
10.1. Párhuzamos skálamenetek lefelé	80
10.2. Egymás felé tartó szólamok	82
10.3. Felfelé törő motívumok, sorok	83
10.4. A skálamenetek illesztése	84
11. Himnuszok, gregorián eredetű énekek	85
12. Bemutatás másik sorral	88
13. Rövid előjáték	90
14. Új ének.....	92
15. Orgonapont	94
16. Rövid áttekintés	96
Tartalomjegyzék.....	109
Idézett szerzők.....	112
 II. rész: Intonációk	
Példatár A. a 21-es énekeskönyvhöz.....	113
Példatár B. a 48-as énekeskönyv Korálkönyvéhez.....	165

Nevük kezdőbetűjével idézett szerzők:

Az Intonáció Gyűjteményből – ReZeM 016:

Alföldi-Boruss Csilla	Hargita Péter	Nagy Csaba
Draskóczy László	Jobbágy Bence	J. Pachelbel
Gárdonyi Zoltán	Kecskés Balázs	Reményi Attila
Hajdu Lóránt	Máté János	Sepsy Károly

A Református Korálkönyvből:

Gárdonyi Zoltán
Gyülvéshi Barnabás
Papp Ákos

A Digitális Új Református Korálkönyvből:

Bessenyei Mihály
Gárdonyi Zsolt
Szabó Balázs

Jelmagyarázat

d/m: záradék azonos nevű dúrban és mollban

XY: az Intonáció Gyűjtemény - ReZeM 016, 1993 - *szerzője, 48-as sorszám, (21-es sorszám)*

XY *után*: a szerzőtől idézett kadencia az Intonáció Gyűjteményben négy szólamú felrakásban található. Itt három szólamban, mivel nemcsak szemléltetés céljából szerepel, hanem egyben mintazáradék is.

16. fejezet

Rövid áttekintés

Részletek a fejezetekből

1. LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE

Az önálló előjáték készítéséhez két elemre van szükségünk: énekidézetre és záradékra.

1.1. Az ének felidézése vagy bemutatása

Legtöbbször az ének első sorával tesszük. Többször elég kíséret nélkül, unisono játszani, hiszen így hangról-hangra (hangközről-hangközre) nyomon követhető a dallam.

1.2. A záradék

Az előjáték másik szükséges eleme. Vele kerekítjük le az idézett sort és segítjük a gyülekezetet az együttes belépésben: kiszámíthatóan haladunk a záróhang felé, és hagyunk időt a levegővételre.

A záradékok g finálison találhatók. Fontos, hogy dúrban is, mollban is mindenki képes legyen őket lejátszani, és ebben könnyebbséget jelent a g moll 2^b-je, szemben a c finális 3^b-s molljával. A mintazáradékok transzponálásához a fejezet végén található segítség.

Kis ízelítő a fejezetek záradékaiból:

Plagális záradékok dúrban és lá sorokban: 3. fej. 2.

fríg záradékok 3.3.

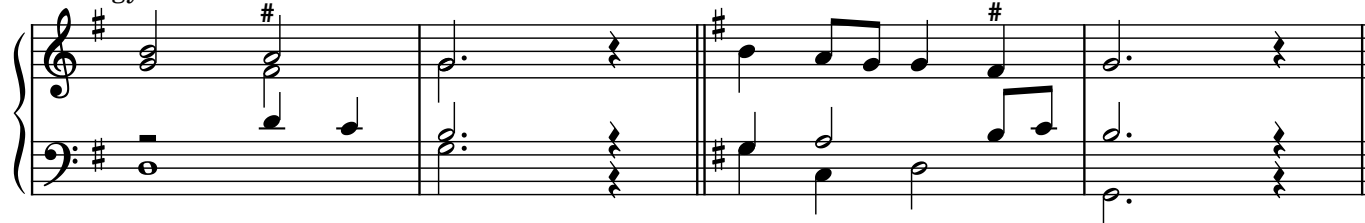

A *mi-ré-dó* / lá sorokban *dó-ti-lá* rövid zárómotívum az egyes fejezetekben:

Autentikus záradékok - 4. fejezet

Egyszerű autentikus záradékok 4.1.

Záradékok a barokk és a későbbi korok énekeihez 4.3.

Régi magyar énekek záradékai - 5. fejezet

Zsoltárok és korai korálok - 6. fejezet

1.3. A záradék kiválasztása

Általánosan használhatók dúr, moll és dór hangnemben az egyszerű plagális és autentikus záradékok, frígben a 3. fejezet 3, mixolídiban az 5.(13) és 6.(5) záradékcsoportban. Érdemes először ezekkel próbálkozni.

Írányt mutathat az ének eredete, kora: középkori ének, zsoltár, magyar ének, újabb kori ének. Ebben segít az énekeskönyv forrás-meghatározása.

Azután találhatunk kiválasztott énekünk zárómotívumával megegyező záradékot, vagy variánsát. Kezdődhet záradék bemutatott sorunk folytatásának, vagy az utolsó sornak a kezdőhangjain.

Végül tovább vezethetnek egyéb jellegzetességek: skálamenet, gazdagon figurált, vagy egyenletesen lépegető dallam. A szöveg hálaadó, ünnepi, vagy felhívó-mozgósító jellegű.

És ha nem az alaphangon kezdődik az ének, fellapozhatjuk a Kezdőhangra vezetünk c. 8. fejezetet is.

Sok záradék található a fejezetek elején. De ne riasszon ez meg! A legtöbb ének esetében használhatókat egészen a 8. fejezetig kigyűjtöttem (egyszerű záradékok - további záradékok), vagy megjelöltem. Csillaggal, ha korábban már szerepeltek, vagy néhány újat **a**, ajánlott jellel.

Példák: >> : a fejezet megnevezése, (x): a fejezeten belül a záradékcsoport száma
Minden énekhez több záradék illeszthető, rajtunk múlik, hogy melyiket alkalmazzuk.

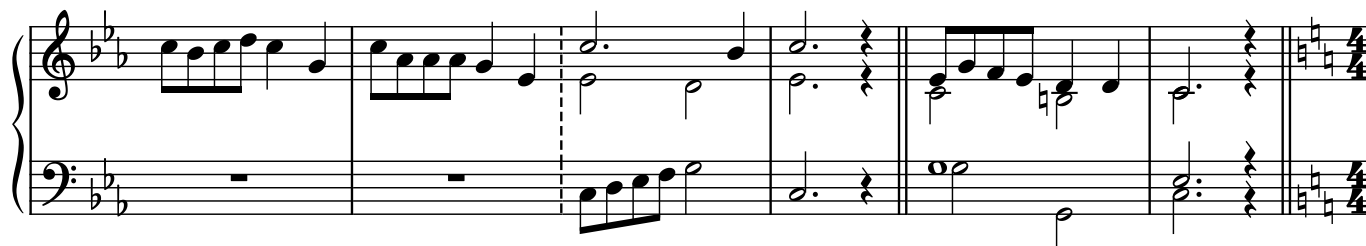
"Krisztusom, kívüléd nincs kihez járulnom" 204

Az ének alaphangja és kezdőhangja lá, ezért az intonációt lá-val fogom lezárni: a záróhang, vagy a kezdőhang magasságában.

Zárómotívuma dó-mi-dó-ti lá lá.

>> Autentikus záradékok (2.) / Egyszerű z.

>> Régi magyar énekek / ajánlott z.

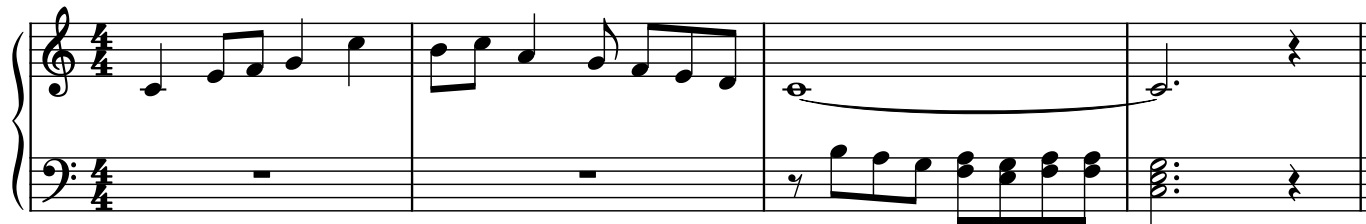

"Adjatok hálát az Istennek" 105

Alaphangja és kezdőhangja dó, hálaadó, ünnepi: az intonációt lezárhatom a felső dó-n is.

Skálameneteket tartalmaz.

>> Záradék a záróhang alatt / Plagális záradékok (1.) / Egyszerű záradékok

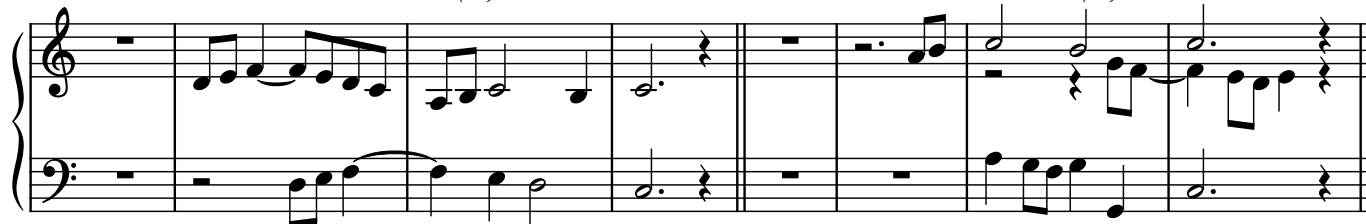

Eredete szerint:

>> Zsoltárok és korai korálok (4.)

Ünnepi, hálaadó ének:

>> Autentikus záradékok (6.)

Skálamenetek: ha az Intonáció Gyűjt. előjátékai nehezek lennének, készíthetünk egyszerűbbet. Coda erősíti az intonáció ünnepi jellegét, ehhez járul hozzá a kísérszólam is.
 >> Skálamenet a záradékhoz (2.)

1.4.5. A záradék illesztése, rávezetés, átvezetés

A kiválasztott fejezet záradékai között minden bizonnyal lesz megfelelő, ha az ének záróhangjára (hangnemére) figyelünk, és az idézett sorunk dallamához illesztgetjük a záradékokat.

Az összeillesztésről a fejezetek majd' mindegyikében lehet olvasni, és példákon szemlélni is őket. A záradékokat legtöbbször változtatás nélkül alkalmazhatjuk, de végrehajthatunk rajtuk apró módosításokat is:

pl. elhagyhatjuk a belső szólamot,

ha túl sötétnek találjuk a záradékot a transzponálás után, feljebb hozhatjuk a basszust egy oktávval, elhagyhatunk egy-egy átmenőhangot, vagy fordítva, közébeiktathatunk átmenőhangot, váltóhangot stb. A gördülékeny illeszkedésben rövid rávezető hangok segítenek, vagy 1-2 ütemnyi átvezetés.

1.6. Egy kis elmélet

Első részében a záradékok illesztéséhez nélkülözhetetlen ismereteket kívánja feleleveníteni: ezek a hangsorok és a transzponálás.

A második részben rövid leírása található mindannak, amire a későbbiekben utalás történik.

2. A KÍSÉRŐSZÓLAM

Ha a minimális hangzásnál és terjedeleminél többet szeretnénk, jó szolgálatot tesz már egyetlen kísérszólam. Ez a szólam legegyszerűbben párhuzamos mozgással követheti a dallamot.

A folyamatos párhuzamosság egyhangúságát pedig az ellenmozgás és az önálló ritmus töri meg.

Tercpárhuzam vagy decima:

Hosszú szakaszok kíséretére alkalmas, akár a záradékig. Követhetjük vele a dallamot hangról-hangra, mozgalmas dallamokat pedig nagyobb ritmusértékekkel:

A fejezetben ezt követően a szeksztpárhuzamról olvashatunk, majd a kísérszólam indításáról, csatlakozásáról a záradékhoz, az önállóbb szólamról.

4. AUTENTIKUS ZÁRADÉKOK

A fejezet záradékait két csoportban találjuk:

Egyszerű autentikus záradékok: benne olyan rövid kadenciákat adok kézbe, melyeket énekeskönyvünk legtöbb énekénél alkalmazhatunk.

További záradékok: ezek főképp a barokk és a későbbi korok énekeihez járulnak.

A példák között először a korábbi formával foglalkozunk: 1. sor + záradék, majd kitágítjuk a kört a kérdés - felelettel, hármas tagolású formával, végigkövetett énekkel.

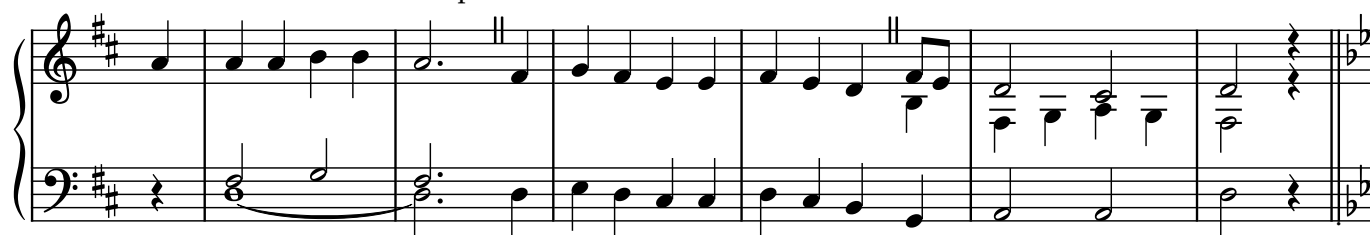
Részlet a fejezetből:

4.8. Háromrészes előjátékok: átvezetés a bemutatás és a záradék között

Ez lehet > további idézet az énekből: a 2. sorra példák majd a következőkben: 5.4, köv. fejezetek
228.b itt az ismétlőjel utáni szakasz zárata a dominánszon:

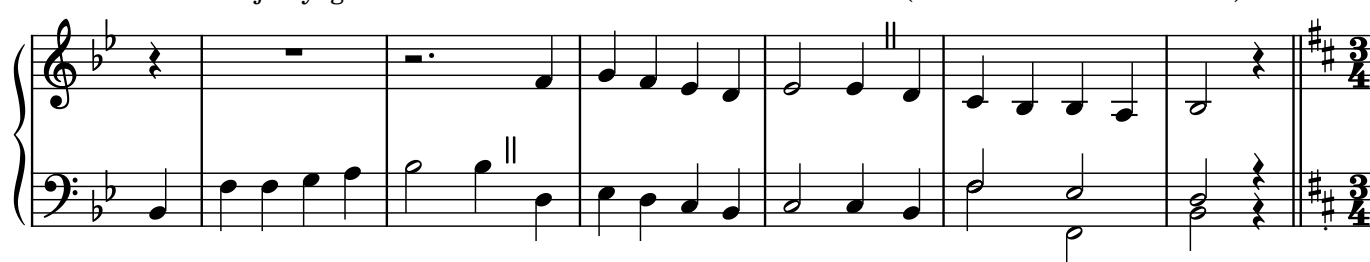

208.c > rövid szekvencia pl. az 1. sor második feléből:

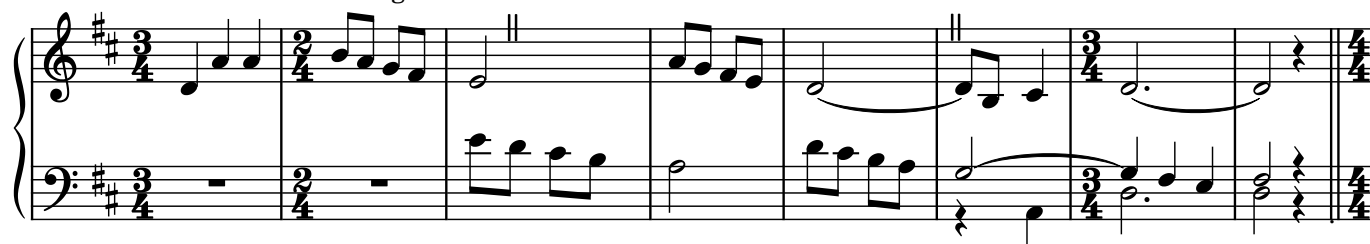

388 > új anyag

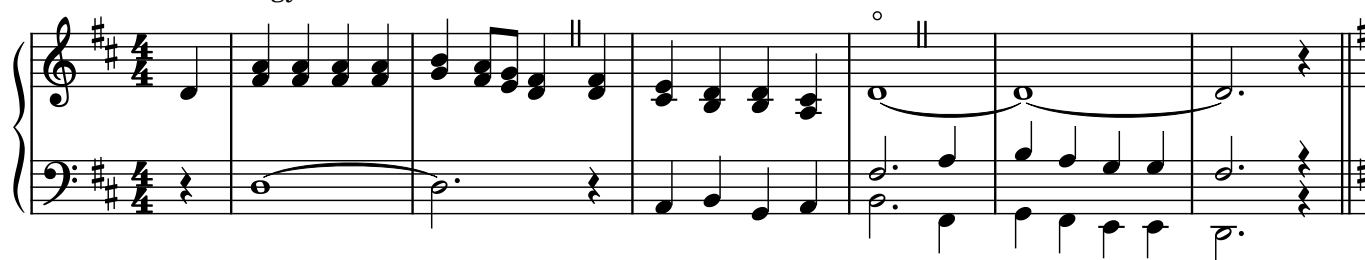
(a záradék az 1. sor 2. fele)

624.b > hármashangzat-szekvencia - ld. Szekvencia

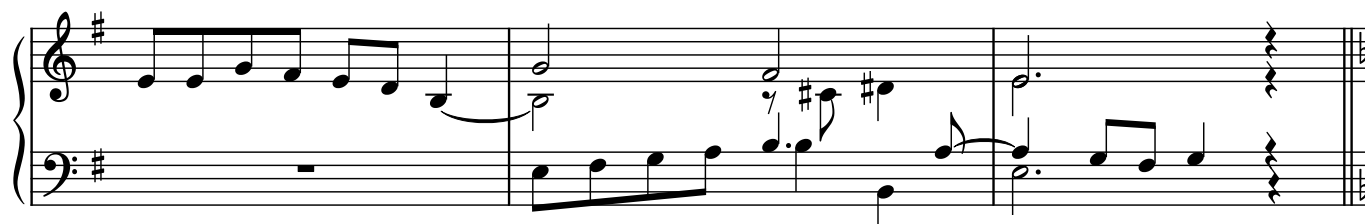

410 > vagy álzárlat:

4.7. Rövidebb idézet

718.a A sor fele:

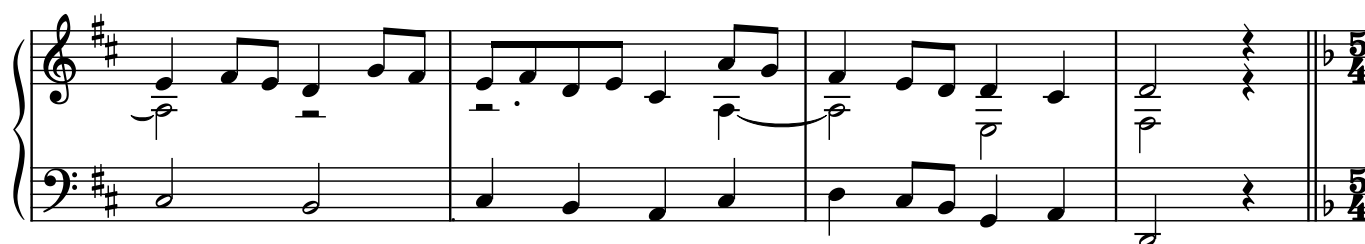
768 A hosszú, ismétlődő sor kezdőmotívuma

832.a. a jellegzetes kezdőlépés,
majd a záradék idéz az utolsó sorból:

4.9. Hosszabb előjátékok

208.d Két rész nagyobb ütemszámmal: 4+4 ütem

Többé-kevésbé végig is követhetjük az éneket:

249.c a jellegzetes motívumok között hol kihagyás, hol bővítés

390.a sorpárjai új 2. taggal

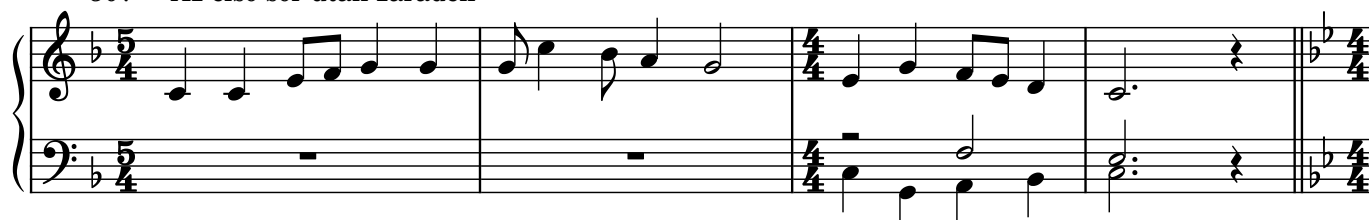
5. RÉGI MAGYAR ÉNEKEK

Ebben a fejezetben az autentikus kadenciával a 16. és 17. század magyar énekeinek gyakori zárómotívumai-
ban találkozunk. Ezeket a zárómotívumokat fogjuk záradékként illeszteni az 1, vagy az 1. és 2. sorhoz.

Ahogy az előző fejezetben is, többségében vezetőhang, *szi* előzi meg a *lá*-t. De vezetőhang nélküli záradékok-
kal is találkozunk. Akkor van szükségünk rájuk, amikor a korálletét basszusa fá-szó-lá-ra végződik, vagy
egyszerűen záradékában *szi* helyett szó szerepel. (E célból az aut. záradékot rövid plagális Codával is megtold-
hatjuk.)

Majd átvezetés az ének motívumaiból, végül a 2. sor idézése kapcsán beszélünk a belső sorzárlatokról.

507 Az első sor után záradék

444.a Az 1. és 2. sor után a záradék

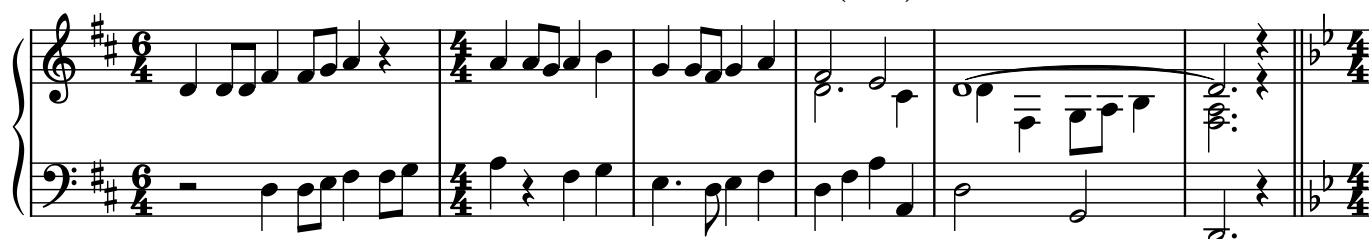
231.a Záradék szó-val:

182.b Autentikus záradék és plagális Coda: ezzel is igazodhatunk a korálletét záradékához

281.b Átvezetés szekvenciával - a Coda a záradékot erősíti (17.o.)

6. ZSOLTÁROK ÉS KORAI KORÁLOK

A fejezetben újdonság a sok szinkópa, valamint az V-I mellett a VII(6)-I kapcsolat.

Az előjátékok formája többnyire ismét igen egyszerű: első sor + záradék.

A 1. sort azonban nem tudjuk minden esetben könnyen ütembe helyezni, ezért legtöbbször ütemezés nélkül idézzük, és ütembe szedve csatlakozik hozzá a záradék.

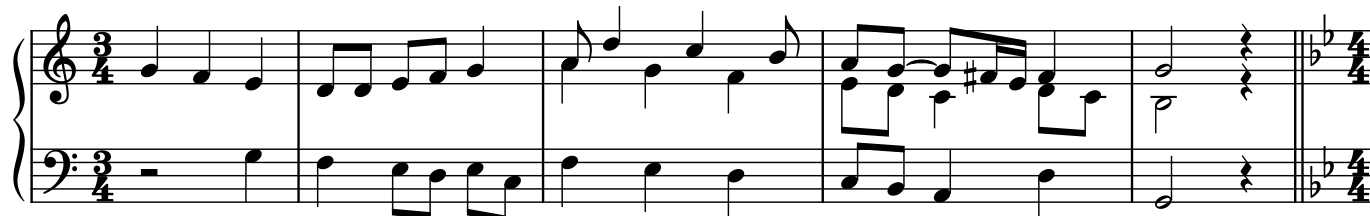
Előfordul még egy megoldás: a zsoltár sorát-sorait végig követi a kísérszólam, amelynek része a kadenciális lépéssor. A kiszélesített záradékot Coda helyettesíti.

Részletek a fejezetből:

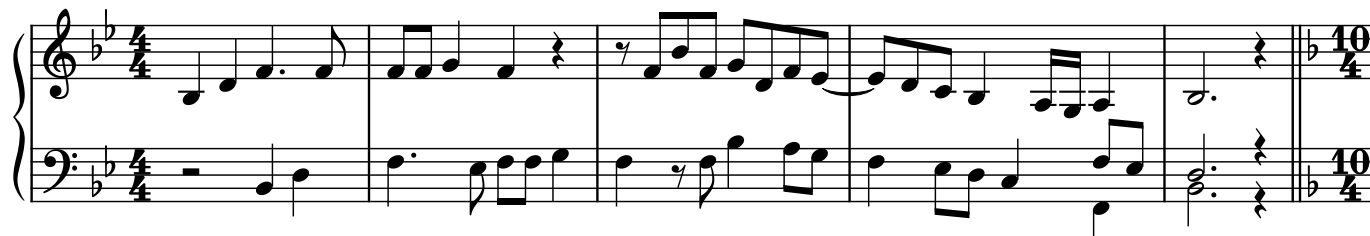
5.a 1. sor + záradék

30.b

622

További idézet:

22.a

Idézet kísérszólammal és plagális Codával:

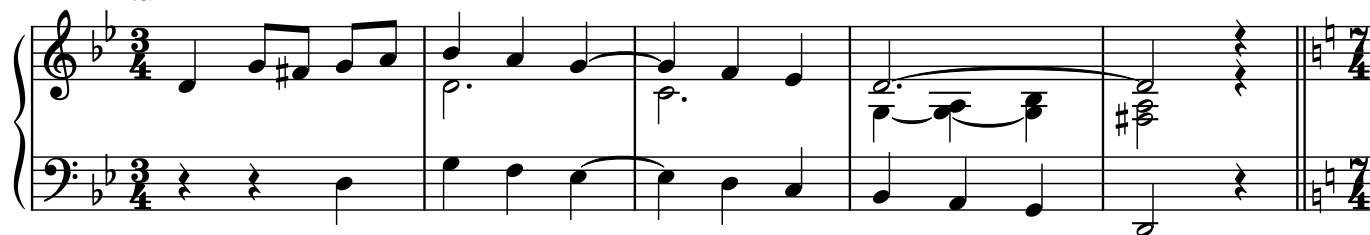
42

7. FRÍG ZÁRADÉKOK

Zsoltárok, magyar énekek és korálok tartoznak ebbe a fejezetbe.

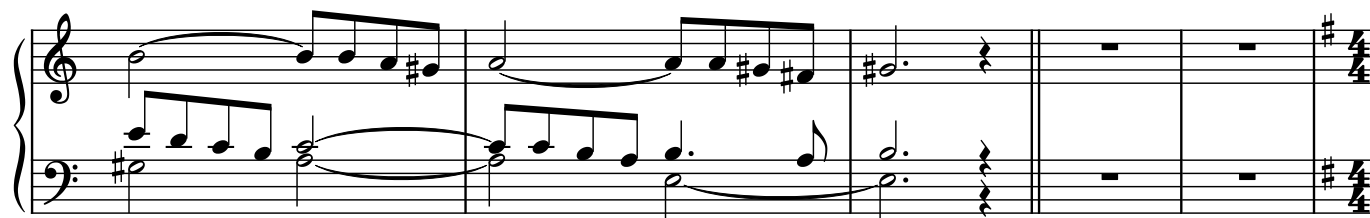
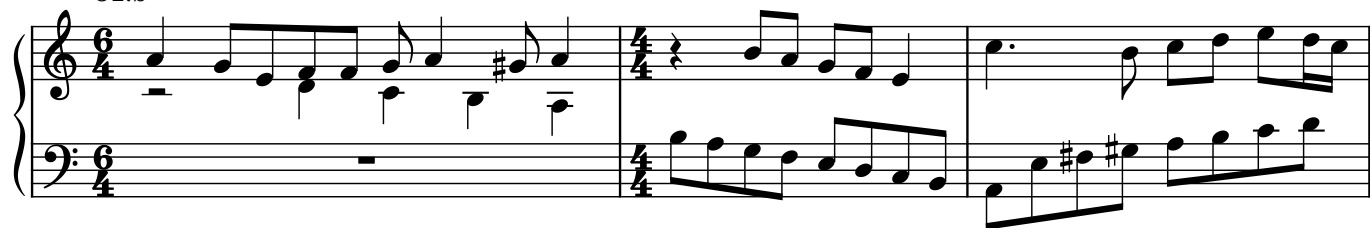
221.a

31.a

31.b

8. A KEZDŐHANGRA VEZETÜNK

Kvintre:

65

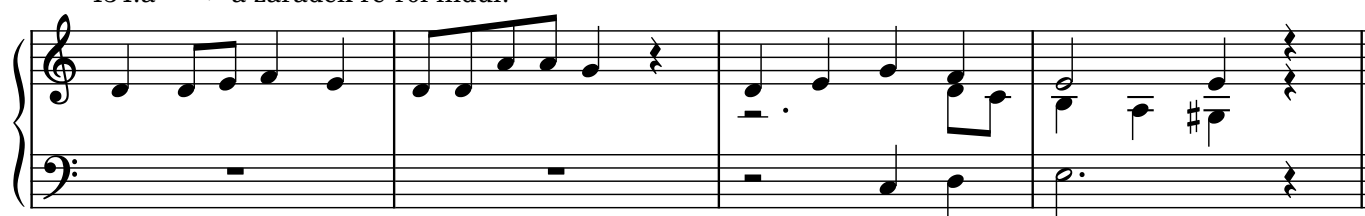
154.a

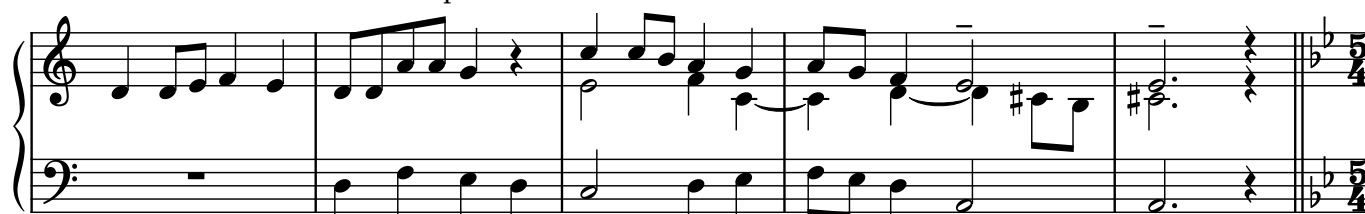
Oktávra:
456

Fríg énekek ré kezdőhangjára:
434.a > a záradék ré-ről indul:

434.b > V-I fordulattal kapcsolódik a korálletéhez:

a 48-as ÉK Korálkönyvének b) letétje (PÁ) és a D.ÚjRKK letétje (BM) elé

9. SZEKVENCIA

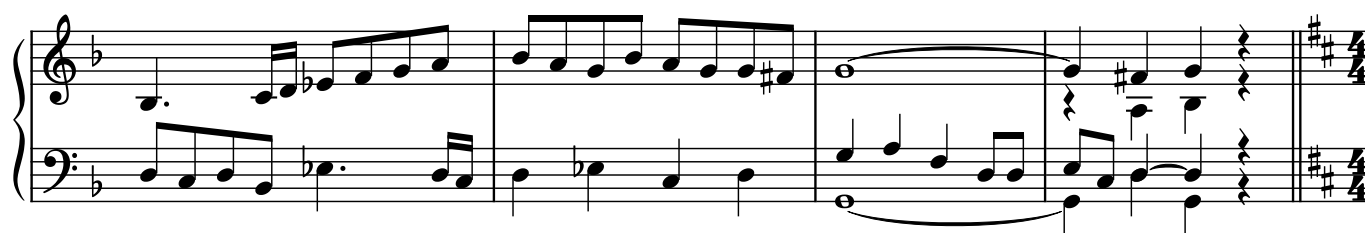
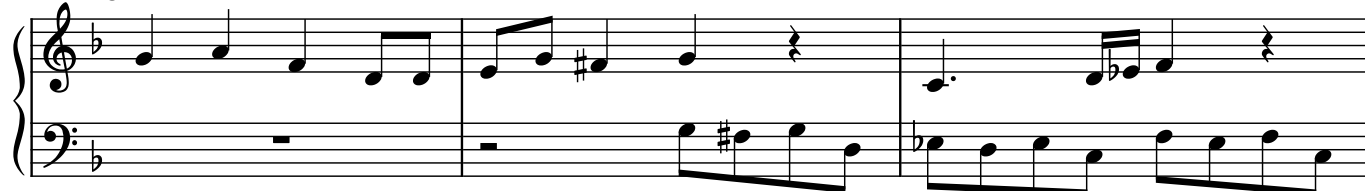
Dallami szekvencia:

8.c

Hármashangzat-szekvencia:

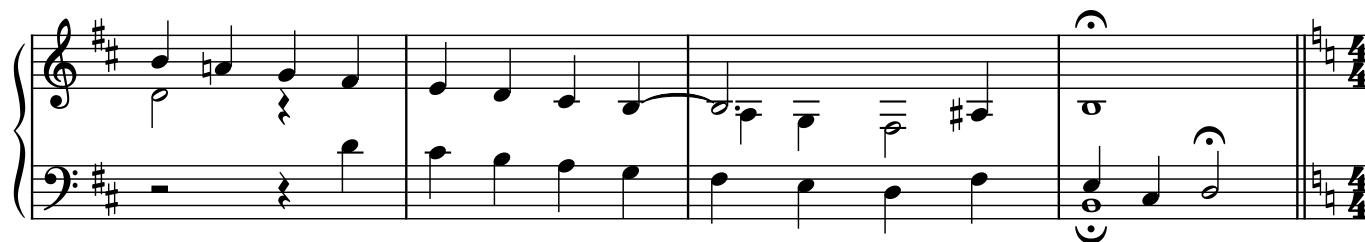
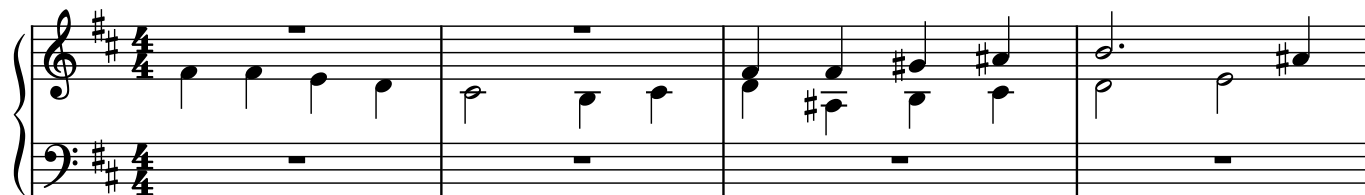
28

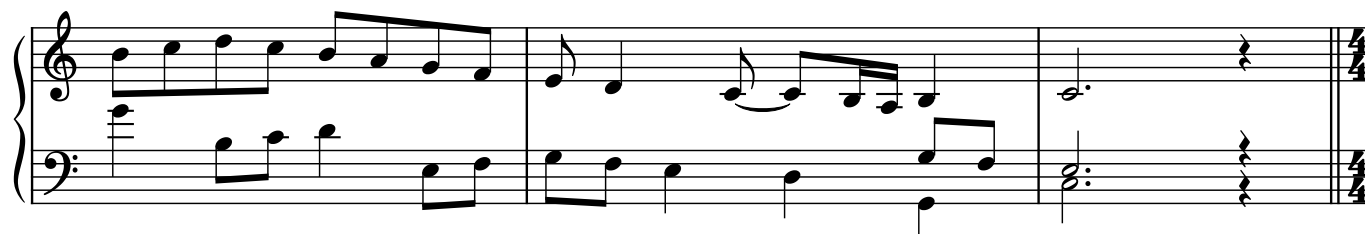
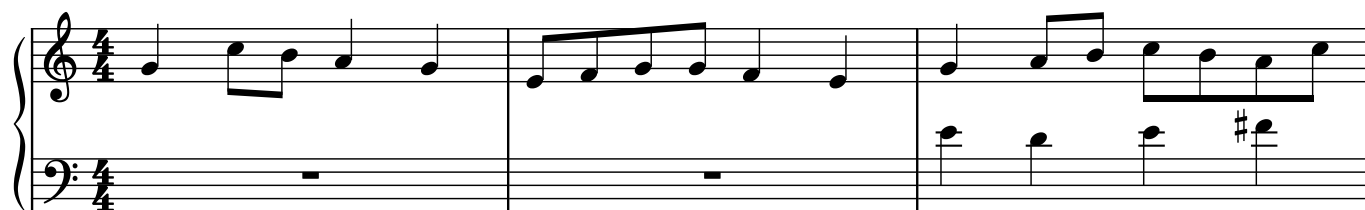

10. SKÁLAMENET A ZÁRADÉKHOZ

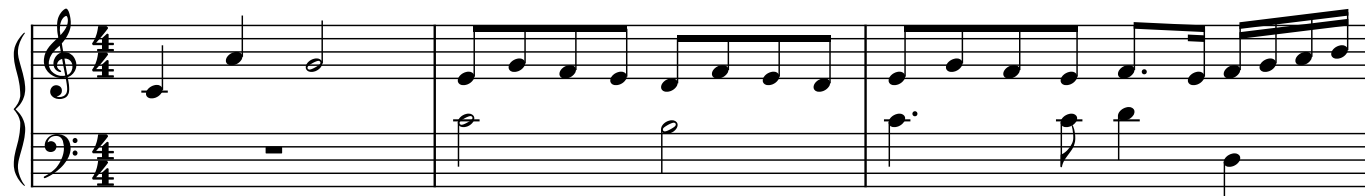
449.d Lefelé tartó skálamenet, párhuzamos szólamokkal:

247 Egymás felé tartó szólamok, visszalépéssel:

419 Felfelé törő motívumok:

11. HIMNUSZOK, GREGORIÁN EREDETŰ ÉNEKEK

Intonációjuk lehet kétsoros idézet: a második sorban a gregorián dallam némileg variált alakjával, hozzáadott záradék nélkül - akár kíséret, kíséreszólam nélkül is.

652 példa tiszta kvint kíséretre, de nélküle is játszható

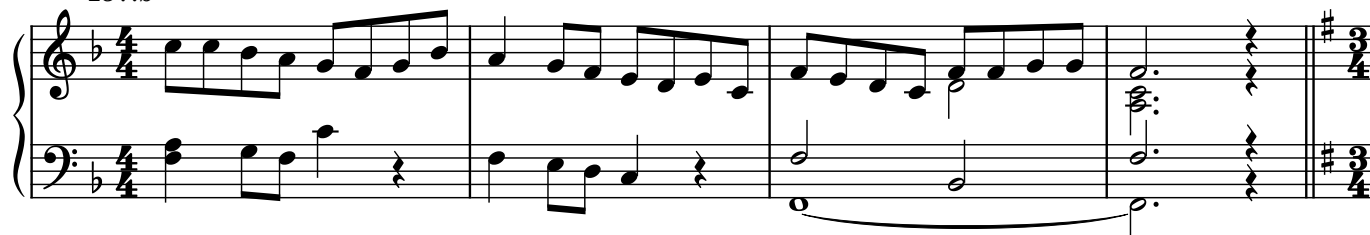
12. BEMUTATÁS MÁSIK SORRAL

Jól ismert ének esetében alkalmazzuk, azonban ilyenkor is célszerű az 1. sorra utalni.

173.b

157.b

13. RÖVID ELŐJÁTÉK

Ha már összeszokott a gyülekezet velünk és ismétlődnek az énekek, eldönthetjük, mikor nincs szükség hosszú bevezetésre.

Például az állandó énekek, az úrvacsoraosztás megszokott énekei, egy evangélizációs hét heti éneke előtt. Istentiszteleten a több részre osztott hosszú ének későbbi versszakait se indítjuk minden egyes alkalommal teljes intonációval.

713

360 - 42

15. ORGONAPONT

744.b orgonapont a 744.a előjáték alatt - kis változtatással

